

КУРААН, ОЛ ААТА, ЫЙЫНЫ — СИИГИ БАТТАНА

Ыам ыйын 17-тэ. Бүгүн, нидэлэ бастамы күнүр, тым хааайыстыбатын управлештын пашерната бүтэрип кэтэвээччи элбөх буоллу-бут. Үгүстөр мадаабынай агроном Е. Н. Коринара киирэр наадалахтар. Ендоксия Иванова «сылаас күнүр». Ыйыма бэлэни сэтэрингэ үлээрип тилэх баттаһа бүгүн-сарсын сизэмни түһэрэр ыктарылаах күнүр.

Манна хайымы-үйөгө ийыны садалаан сводна бирөөччинин тэбэ бүгүн сага ийыма сизэмни сураһааччы баар буолла. Онон да көрдөххө, кыах, тэрээһин, эрбиш тийиш курдук, биэр тэбэ суох. Хааайыстыбалар да өнүктүр, улахан, кыра дилэ араасаллар.

Көрсөтүмбүт бийылгы ийыма күнү-дьыллы билгэ-түтүт, урутугиттан садалаһа.

—Куралы саас. Бу ый 20-тин киниэттан ылыһар, ый бүтөһүгөр эрэ, ону да 2 күнүгэ, быстах ардахтар буолуохтара дилэ сабаралаһар. Күнү-дьыллы билгэ-лөөччилэр сводкалара өнүк. Онон ийыма улахан мабай суох, — дилэ садалыһар Ендоксия Иванова. — Бы-ыл 2753 гектар араас павар уонна күлүһү хорутуу, оҕоһуу-сирдэххит. Онон туорахтаах культуралары араас паварга ыһыллыаһа.

Ыйыма бэлэни уонна онуоха тэрээһини аттэхха, халары титтэрип 1570 гектарга барда. Ноһуому, сибиһай баалбаары киллэрип 1940 тоннада тирдэллинэ. Ити хөргүөнүһүгэ, араас павар ыһыллыахтаах баа-лыһаларыгар. Итиһин туорахтаах культуралар 2435, сүөһү аһылыга буолар көрүмөй культуралар 502, оттон хөргүөнүһү 45 уонна хаһымыста 8 гектарга ыһыллыахтара.

—Ыйыма сизэмтэ, быларымын кураанынан, республикара да тастан тирдэллинэ. Билигин улууска баалаһаан-ныабыт хайдарый? Кэллэи сизэмэ бурдук марыта м-ларымтыа, хаачыстыбата мөлтөх дилэ эмпэ буолар.

—Кырдык, быларымын охсуу улахан, сизэмэ үк-с көрүмтө адалым, тирдэллэи кэллэи буолла. Бурдук ха-байыстыбалара атын улуустартан эмпэ булуһулар. Манан туорахтаах культуралары ийыма сизэмтиһин улуус хаачыһына. Оттон сүөһү аһылыга буолар куль-туралар киниһэрэ өссө да кэлэ турар. Билигин Амур бурдугун (абиһин) Нерюнгриттан таһаллар. Күн бү-гүн 30-ча тонна кэллэ, аны 35 тонна адалыһахтаах. Күүтүбүт. Эмпэ Амуртан 50-ча тонна хөргүөнүһү сиз-эмтэ кэллэхтэх. Бу бытархай, сага ийынар хааа-йыстыбаларга социальный сыһаас, быһымтыаан ыһыл-лар. Сүрүн, хөргүөнүһүан дьарыктанар хааайыс-тыбаларга сизэмэлэрэ баар.

Сизэмэ араастаһымын арыллыаха, сүрүһүөн, бүтө-бүтөр, үкүрүйэр көмө даһаны. Аһас үкүгү көндө-циллаах сизэмэнэн бурдугу ыһыллыахтара «Өрүүн» бааһынай хааайыстыбата, «Агро» ассоциация (АКХ), «Бааһына» ХЭО. Аны хөргүөнүһү сизэмтэ анан талы, суортаһып үлэти эмпэ бара турар.

—Сизэмэ матырылаала үкэ тастан кэллэ, атыла-һы дилэ буолла. Оттон төлөһүүтэ хайдарый, үн-хары хантан көһүнү?

—Сизэмни булуһууа үбү-харытын Тым хааа-йыстыбатын министерствота быһаарда. Амурскай, Иркутскай өтүгөр быһа кредити көһөрбүтэ. Оттон республика ийиһээдин, бөтөрө өтүгү «Туймсада» финансовый агропромышленный компанияны (ФАНК) кытта хас биридип хааайыстыба дүкэбардаһан, до-биринсэ ыһан бурдугун атылаһта. Ол сайынны, күһүһү үлэ түмүтүнэ, дохуоттан киирүтөн бы-райыаһаан төһөрүллүөхтэх. Баһата, ол дуогабар-га ыһыллыһта.

—Савесы ийыма, хомуур үлээригэр, сүөһү аһы-гыт бэлэмнээһинтэ даһаны, уматыт хайдах быһа-рыллар? Төлөһүүтэ эмпэ итириһиһэгэр.

—Манна уратылаах. Уйатыгы Жатайтан, Алларас Бостэхтан, Адаһтан массымалары аттэһи хааа-йыстыбалар байдалар утары төлөһүүтөн адалтарал-лар. Ким хайдах кыахтаарынан, сороһтор кытыһа-

кытыһа. Манна төлөһүү араас суол ыһымата туттул-лар, барыта боруобалаһар дилэххэ. Ол курдук, харда-рыта бартердаһан, мэнэйдэһи, холбур, эки-арыма, быһата, тэ, туох табылларынан араас буоллаһа. Бы-тархай хааайыстыбалар киниһэн нэллэхтэр дьа-һалталарын көһүгө эбөтөр эмпэ кытыһан тирдэ-роһлар.

—Техника бэлэмэ, сиппаас чааһынан хаачыһымы хайдарый?

—Ыйыма 62-66 араас маарылаах трактордар, биэр 115-130 ийиһ үлээһэгэ. Сорук улахан: кылгас бол-дөххө, сииги баттаһа үлэ барыахтаах. Ити эрээри техника туруга насныт ыһтан аһас мөлтөтө. Кини тирдээбөт даһаны. Урукку ыһаларга көм эргэни-урба-ны булан, хомуһи өрөмүөннээр эбит буоллаһармы-на, бийыл ол да суох. Сиппаас чаас буолуохтараар дөрү өмкөһө да суох. Сага тым-хааайыстыбаһанай массымаларын, техникаларын өтө букатын да көл-бөтө. Соһор, тардар, холбонор хайата да суох. Ити, биллэн турар, үтэи-харытан тутулуһаах. Ону ол дилбөккө, хааайыстыбалар көрүмө-өрөмүөннээр баар техниканан үлэллэхтэрэ.

Оһуку даһаны. Ыам ыйын 12 күнүтүн, кэтэп кө-рөн, бааһынада сиик сиптарыта садалаһымата. Бу үлэ барыта 1323 гектарга барда, билигин да садалар. Иккитинэн, аһаһиһе, култивация курдук сүрүн үлэ-лэр 350 гектарга ыһыллыһылар. Оттон бүтүгүсү ту-ругуһан «Агро» ассоциация, «Мындаһайы» ТХПК (тым-хааайыстыбаһанай производственной коопера-тив) сизэмэ түһэриһи бастаһынан садалаһылар. Холбоон бу икки хааайыстыба 20-тэ гектары ыһы-лар. Мизэмтиһэр сөн буолар уматык, сипарка таһыл-лан турар.

—Ендоксия Иванова, тым хааайыстыбатын управ-лештын бийылгы үлээһигэр өссө туох ураты тэрэ-һи баарый?

—Бийыл сорох тарыһтар көмө хааайыстыбалары тарыһылар. Олорго управление өттүтөн уматыгы, полистиленовой пленкалары, хөргүөнүһү сизэмти будай бирөн көмөлөһүбүт. Онон көмө хааайысты-балар өбүрүөт аһын, хөргүөнүһү маассабайдык ийы-налларыгар кыах баар буолла. Иккитинэн, ийыма ба-ры үлээригэр рабочий дуогабардар араас формалара туттулуохтара. Холбур, дьону үлээһинтэ, техниканы хардарыта туһаныма, уларсыма. Оттон сүрүн, идэ-тиһэн дьарыктанар хааайыстыбалар үлээһитэрэ он-нуларынан хааллылар.

Аны ийыма, бааһынада кытыһан үлээһиһи, ма-һаха МТС-тары тардым киниһэ. «Ремтех» ХЭО МТС-һа Төлөһүүтү кытыһан 338 гектарга туорахтаах культуралары ыһахтара. Ийиһи бийыл сага Сыл-лапта МТС 50-ча гектарга сүөһү аһылытар анан ийыла. Диринтэ баар «Агро» ийиһи үлээһир МТС эмпэ «Куола» бурдук бааһынай хааайыстыбатын кытта савесытан садалаан кытыһан үлэллэхтэр.

Өссө тэрээһинтэ бирип быһаарыаһа. Ол эбөтөр бийыл бааһынаһан ыһыллар бородууксуһа ийи до-тация суох буолар курдук аталлар. Онон маннаха хааайыстыбалары кытта улахан дуогабар суох. Кү-һүн туттарыһлар сыһада эр кыра корректировка баар буолуон сөн. Хөргүөнүһү, хаһымыстада пот-ребескөһэр көһүгэ тутар сыһада арыһ үлэһөн сөн. Ити күһүһүгү рынок сипаһынан көрөн буолу.

—Дьэ, түмүккэр тугу аһаһи эһэй?

—Билигин тымны, харыс тымлаах, онон сиптиг куурдууга түргэтиһир. Манан сииги куоттарбаһа ийыны түрөһиһи ыһтар наадата көстөн турар. Бааһына ийиһи биэр тэбэ суох эрээри, көһиһиһи по-длөһөгө сипи көһүүтэ улахан, үрдүк сир бааһыналар сипи эрэллэр. Онон тала сылдыһа ийыһы садалыһар сөн. Хөргүөнүһү эмпэ ыам ыйын 25 күнү киниһ-тэн, тала сылдыһа өлөрдөр наада этэ. Бааһына сипи үрүт араһыгар 10 см дикринтэ 5 килодык сыһаас буорга өлөрдүлэр.

С. СЕМЕНОВА көһөттэ.

О ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ ПОЖАРООПАСНОЙ СИТУАЦИИ В ЛЕСАХ ЧУРАПЧИНСКОГО УЛУСА

Иа-ла проведения несанкционированных и некон-тролируемых сельскохозяйственных палов, неосто-рожного обращения с огнем на территории улуса, зарегистрировано в настоящее время 20 очагов по-жара.

На основании требований статей №№ 11, 14, 17, 18, 19 Закона РФ «О защите населения и территорий от чрезвычайных ситуаций природного и техногенно-го характера» и телеграммы зам. Председателя При-вительства РС (Я) от 14 мая 1999 г. РАСПОРЯ-ЖАЮСЬ:

1. Объявить на территории улуса чрезвычайное по-ложение с 17 мая 1999 г.

2. Строго запретить проведение сельскохозяйствен-ных палов, выход населения на охоту, рыбалку и другие мероприятия с разведением костров.

3. Директору лесхоза Степанову В. Г., начальнику ОГПС-29 Иванову А. Н., главам администраций пас-легов:

—принять неотложные меры по локализации и ту-шению очагов пожара;

—организовать на местах возникновения пожара круглосуточное дежурство, мобилизацию населения и техники на тушение пожара;

—обеспечить людей, привлекаемых на тушение по-жара, продуктами питания;

—решить вопрос обеспечения привлекаемой тех-ники ГСМ;

—обратить особое внимание при проведении ме-роприятий по тушению пожаров на технику безо-пасности;

—перед началом работ инструктировать каждого человека, привлекаемого на тушение пожара;

—провести среди населения предупредительную и разъяснительную работу по противопожарной бе-зопасности.

4. Руководителям предприятий, организаций до-особого распоряжения главы администрации улуса не планировать проведение мероприятий с массовым выходом на природу.

5. Всем владельцам автотракторной техники неза-висимо от форм собственности предоставлять техни-ку в распоряжение главы администрации наслега или представителя главы администрации улуса для ту-шения пожара без промедления и соответствии с требованиями Закона РФ «О защите населения и территорий от ЧС».

6. Для выяснения обстоятельств возникновения по-жаров и для контроля за выполнением данного рас-поряжения, на местах направить представителями главы администрации улуса с полномочиями, пред-ставленными Законом РФ в полном объеме:

—Хатылы, Болтоно, Тей, Сылан—председателя ко-митета по защите природы Моисеева В. М., ми-йора милиции Константинова В. Н., лесничего Дьл-ковского П. С.;

—Болутур, Соловей—инспектора гостехнадзора Ни-тагина Н. А., ст. лейтенанта милиции Собакина В. С., ст. инспектора лесхоза Дьлковского П. Р.

—Холто, Хадар, Хахсыт—капитана милиции Кар-лашевского П. В., мастера лесхоза Аргунова Н. К.;

—Окулун—ст. лейтенанта милиции Сидорова П. К., мастера лесхоза Седалищева Д. В.;

—Тейей—капитана милиции Тартыева Г. Ф., па-хожа лесхоза Смирникова И. В.

7. Временно исполняющему обязанности началь-ника УОВД подполковнику милиции Платонову К. Е.—провести в кратчайшие сроки дознание по фак-там возникновения пожаров, выявить виновных и привлечь к ответственности.

8. Контроль за исполнением данного распоряжения возложить на зам. председателя КЧС Андреева С. С.

Глава администрации улуса А. А. ШАДРИН.

УУРДАРААЧЧЫЛАР, АКЦИОНЕРДАР ФОНДАЛАРА

СР Президеһэ М. Николаев 1999 с. ыам ыйын 15 күнүһүгэ 761 №-дөх Ыһаарынан үтөрип уурда-рааччылар бирлантиһын көмүскээһин саһаатыгар биэр көһм государтвенный политикаһы ыһымы, кини, общество уонна государтство тым суолталанн ити-риһтэрип көмүскээһин саһаатыгар уонна РФ үн-хар-чы уонна фонд рыноктарыгар киниһэр түмүктэригар амеһалээбиттэр итириһтэригар Саха Республикатын уурдарааччыларын уонна акционердарын обществен-най-государтвенный фондун тарыйа.

СР Правительствота бийыллыбыт болдөх ийиһиһи Эһиһэлээһиһэр сөһиһтэрип, СР уурдарааччыларын уонна акционердарын общественнай-государтвенный фондун баһаһаһыһы уонна улаһыһа билгэ-тиһтэхтэх.

СНА,

Автор сурдуг өглөкөр
саван редакция псевдонимыгар
жонды деп түбөлүк буолбайт.
Сүүрүнэ ылмадар чакчылар
мырдиктаахтарыгар өлүктө-
нөнө автор тус бодотө түспө.